

Notitie Wetenschappelijke Integriteit

**Over normen van wetenschappelijk onderzoek en een
Landelijk Orgaan voor Wetenschappelijke Integriteit (LOWI)**

© 2001. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, via internet of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW)

Adres: Kloveniersburgwal 29, 1011 JV Amsterdam

Postadres: Postbus 19121, 1000 GC Amsterdam

Telefoon: 020-5510700

Fax: 020-6204941

E-mail: knaw@bureau.knaw.nl

www-adres: <http://www.knaw.nl>

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)

Adres: Laan van Nieuw Oost Indië 300

Postadres: Postbus 93138, 2509 AC Den Haag

Telefoon: 070-3440640

Fax: 070-3850971

E-mail: nwo@nwo.nl

www-adres: <http://www.nwo.nl>

Vereniging van Universiteiten (VSNU)

Adres: Leidseveer 35

Postadres: Postbus 19270, 3501 DG Utrecht

Telefoon: 030-2363888

Fax: 030-2333540

E-mail: post@vsnu.nl

www-adres: <http://www.vsnu.nl>

Voor het bestellen van publicaties: 020-5510780

ISBN 90-6984-335-8

Het papier van deze uitgave voldoet aan ISO-norm 9706 (1994) voor permanent houdbaar papier

Inhoud

1. Inleiding 5
2. Professioneel wetenschappelijk handelen 5
3. Vormen van inbreuken op de wetenschappelijke integriteit 6
4. Preventie 8
5. Verantwoordelijkheden 8
6. Signaleren van gevallen van vermoede inbreuken op de wetenschappelijke integriteit 10
7. Landelijk Orgaan voor Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) 11
 - 7.1 Regelingen 12
 - 7.2 Toelichting 13
8. Sancties 14
9. Literatuur 15

Inleiding

Deze notitie is bestemd voor medewerkers van universiteiten en van KNAW- en NWO-instituten die wetenschappelijk onderzoek uitvoeren of daarbij betrokken zijn. Met de notitie wordt beoogd te bevorderen dat wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt volgens algemeen aanvaarde normen voor wetenschappelijk handelen. In het bijzonder wordt aandacht gegeven aan de wijze waarop dient te worden omgegaan met schending van deze normen.

De notitie gaat eerst in op een aantal algemeen geldende normen voor wetenschappelijk handelen. Vervolgens komen aan de orde vormen van schending van deze normen. Daarna bespreekt de notitie mogelijkheden om inbreuken op de wetenschappelijke integriteit te voorkómen en geeft zij aan welke actoren daarbij een rol kunnen spelen. Voor de behandeling van vermeende schendingen van de wetenschappelijke integriteit wordt een regeling op hoofdlijnen gepresenteerd. De notitie sluit af met opmerkingen over door de werkgever op te leggen sancties bij aangetoond wetenschappelijk wangedrag.

Professioneel wetenschappelijk handelen

Wetenschappelijk onderzoek is zeer divers van aard. De onderwerpen waarnaar onderzoek wordt gedaan lopen zeer uiteen. De onderzoeksmethoden verschillen sterk van elkaar. Wetenschapsbeoefenaren uit verschillende disciplines houden er vaak verschillende ‘mores’ op na. Een gedetailleerde feitelijke en normatieve beschrijving van wetenschappelijk onderzoek die voor alle disciplines opgaat, kan daarom niet worden gegeven. Wel zijn er algemene principes die in alle takken van wetenschapsbeoefening dienen te worden nageleefd. Deze principes hebben betrekking op normatieve aspecten van en algemeen aanvaarde gedragsregels met betrekking tot het onderzoek. Zij vormen de uitgangspunten voor wat professioneel wetenschappelijk handelen kan worden genoemd.

Wetenschappelijk onderzoek is gebaseerd op het onderlinge vertrouwen van onderzoekers dat ieder zijn/haar onderzoek zorgvuldig uitvoert en daarover relevante informatie publiceert. Volledige rapportage van bevindingen is onmogelijk; selectie van resultaten moet echter zo plaatsvinden dat een reëel beeld van bevindingen wordt gegeven en vervolgonderzoek niet wordt belemmerd. Andere onderzoekers moeten de gelegenheid krijgen onderzoekresultaten op hun waarde te beoordelen, onder meer om de bruikbaarheid daarvan voor vervolgonderzoek of voor toepassingen te kunnen bepalen. De methoden waarmee de onderzoekresultaten zijn verkregen, moeten zodanig worden beschreven dat anderen de validiteit hiervan kunnen beoordelen en de mogelijkheid hebben het onderzoek te herhalen of uit te breiden.

Wetenschappelijk onderzoek bestaat bij de gratie van gedeelde kennis. Het geheim houden van resultaten belemmert de groei van wetenschappelijk kennis. Wanneer onderzoek in opdracht wordt uitgevoerd kan soms gedurende

een korte periode geheimhouding van resultaten noodzakelijk of wenselijk zijn; uiteindelijk moeten resultaten worden gepubliceerd in de publiek toegankelijke literatuur. In de dagelijkse praktijk speelt voor individuele onderzoekers onderlinge concurrentie een belangrijke rol. De wedijver die dat tot gevolg heeft, kan eveneens op gespannen voet staan met de voor de voortgang van het onderzoek noodzakelijke openheid over methoden en resultaten van onderzoek.

Wetenschappelijke uitspraken zijn gebaseerd op ‘objectieve’ waarnemingen en logische redeneringen. Wetenschap kan in deze zin waardevrij worden genoemd. De toepassing van de resultaten van onderzoek is dat zeker niet: deze kan grote gevolgen hebben buiten de wetenschapsbeoefening. Wanneer resultaten van onderzoek vanwege hun eventuele maatschappelijke consequenties in de publieke belangstelling staan, is vooral bij contacten met anderen dan vakgenoten zorgvuldigheid geboden om onjuiste verwachtingen te vermijden. Wetenschappelijk onderzoekers hebben soms (neven)functies of relaties met opdrachtgevers die op gespannen voet kunnen staan met het doel of de uitkomsten van onderzoek. Het verdient aanbeveling mogelijke tegenstellingen van belangen tijdig kenbaar te maken.

3

Vormen van inbreuken op de wetenschappelijke integriteit

De wetenschappelijke integriteit kan worden geschonden voorafgaande aan de daadwerkelijke uitvoering van onderzoek - bij het verwerven van subsidies of onderzoekopdrachten, of bij het opstellen van onderzoeksplannen -, tijdens de uitvoering van onderzoek of bij de presentatie of publicatie van de resultaten van onderzoek.

Vormen van inbreuken op de wetenschappelijke integriteit zijn in drie categorieën te onderscheiden. In de eerste plaats is sprake van wetenschappelijk wangedrag bij vervalsing van onderzoeksgegevens of machinaties bij het weergeven van gegevens. Ten tweede vormt misleiding een schending van de wetenschappelijke integriteit. De suggestie kan worden gewekt dat empirische gegevens voorhanden zijn terwijl dat niet het geval is, analysetechnieken of statistische methoden kunnen met opzet foutief worden toegepast, of steekproeven kunnen worden getrokken op een manier die van ontoelaatbare invloed is op de uitkomsten van het onderzoek of die het trekken van conclusies in het geheel niet toelaat. In de derde categorie valt diefstal van intellectueel eigendom. Daarbij kan het gaan om het overschrijven van delen uit artikelen of boeken of het zonder bronvermelding presenteren van vondsten of ideeën van anderen, als zou de auteur deze zelf hebben gedaan of ontwikkeld.

De volgende gedragingen kunnen worden beschouwd als voorbeelden van inbreuk op de wetenschappelijke integriteit:

- door misleiding (veinzen van expertise, bewust onjuist weergeven van eerder behaalde resultaten, dan wel wekken van valse verwachtingen) opdrachten of subsidies (proberen te) verkrijgen;

- het vervalsen van gegevens die uit literatuuronderzoek, waarneming of experiment zijn verkregen;
- het selectief weergeven van resultaten, met name het weglaten van ongewenste uitkomsten;
- het presenteren van fictieve gegevens als resultaten van waarnemingen of experimenten;
- het opzettelijk verkeerd toepassen van statistische methoden teneinde andere conclusies te bereiken dan de gegevens rechtvaardigen;
- het zeer onzorgvuldig of opzettelijk verkeerd interpreteren van resultaten en conclusies van onderzoek;
- plagiëren van resultaten of publicaties van anderen; zonder bronvermelding overnemen van teksten of resultaten van onderzoek van anderen;
- het door onzorgvuldig gedrag in de hand werken van onjuiste interpretaties van onderzoekresultaten door de media;
- het onheus bejegenen van collega's en ondergeschikten teneinde uitkomsten van onderzoek te beïnvloeden;
- bewust verkeerd of tendentiekus weergeven van resultaten en onderzoeksvragen van anderen,
- zich voordoen als (mede)auteur zonder in belangrijke mate te hebben bijgedragen aan de opzet of uitvoering van het gerapporteerde onderzoek of de interpretatie en beschrijving van de methoden en bevindingen;
- het bij publicatie weglaten van namen van mede-auteurs die aan het onderzoek een wezenlijke bijdrage hebben geleverd, of het opvoeren van personen als auteur die niet of onvoldoende aan het onderzoek hebben bijgedragen;
- onzorgvuldig te werk gaan bij het verrichten of laten verrichten van onderzoek of handelingen nalaten waarmee onzorgvuldigheden aan het licht zouden kunnen komen;
- het veronachtzamen van vastgestelde gedragsregels ten aanzien van de omgang met gegevens van proefpersonen;
- het zonder toestemming kopiëren van proefontwerpen of software.

De omgang met patiënten en proefpersonen in klinisch wetenschappelijk onderzoek behoort tot de competentie van de Medisch Ethische Commissies van (academische) ziekenhuizen. Dit valt buiten het bestek van deze notitie en van het hierna te introduceren Landelijk Orgaan voor Wetenschappelijke Integriteit. Evenzeer blijven buiten beschouwing de omgang met proefdieren en met proefpersonen bij experimenteel onderzoek, alsmede het omgaan met privacygevoelige persoonsgegevens en het sociaal-wetenschappelijk onderzoek.

Preventie

Al het mogelijke dient in het werk te worden gesteld om te bevorderen dat onderzoekers zich houden aan algemene beginselen van professioneel wetenschappelijk handelen.

Onderwijs

In het onderwijs aan studenten, promovendi of andere jonge onderzoekers dient intensief aandacht te worden besteed aan normen voor wetenschappelijk onderzoek. Het gaat daarbij zowel om principiële uitgangspunten als om de implicaties daarvan voor de praktische gang van zaken bij de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek.

Bewust maken

De kans dat wetenschappelijk onderzoek naar behoren wordt uitgevoerd neemt toe wanneer onderzoekers zich bewust zijn van de dilemma's waarvoor ze worden geplaatst tijdens de uitvoering van het onderzoek en van de verleidingen om keuzen te maken die niet stroken met wat wordt gezien als degelijk wetenschappelijk werk. De brochure *Wetenschappelijk onderzoek: dilemma's en verleidingen*¹ schenkt aandacht aan *do's and don'ts* van wetenschappelijk onderzoek en brengt in beeld voor welke moeilijke keuzen onderzoekers kunnen worden gesteld.

Protocollen

Creativiteit laat zich niet leiden door protocollen. Ruimte voor de creativiteit van wetenschappelijk onderzoekers is een noodzakelijke voorwaarde om onderzoek te kunnen uitvoeren. Maar wanneer het aankomt op de ambachtelijke uitwerking van ideeën of de correcte uitvoering van experimenten of waarnemingen, kan de beschikbaarheid van duidelijke richtlijnen de kwaliteit van het onderzoek verhogen. Bekendheid met regels en richtlijnen kan bevorderen dat algemene principes van onderzoek daadwerkelijk worden nageleefd. De integriteit van wetenschappelijk onderzoek is gebaat bij heldere procedures voor de omgang met klachten over vermoed wangedrag en bij toezicht op het naleven van deze procedures, met respect voor de rechten en plichten van klager en beklagde.

Verantwoordelijkheden

Allen die betrokken zijn bij wetenschappelijk onderzoek dragen de verantwoordelijkheid om het onderzoek volgens de daarbij geldende regels te laten verlopen en om misstanden te voorkomen.

Onderzoeker

Onderzoekers zijn zelf verantwoordelijk voor de zorgvuldigheid en nauwkeurigheid waarmee het onderzoek wordt uitgevoerd. Dat geldt voor literatuuronderzoek, voor opzet en uitvoering van experimenten of waarnemingen en voor verslaglegging. De verantwoordelijkheid van onderzoekers strekt zich ook uit tot de werkzaamheden van ondersteunende technische en administratieve

¹ Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (redactie: J. Heilbron, I. Geesink & M. van Bottenburg) (2000), *Wetenschappelijk onderzoek: dilemma's en verleidingen*. Amsterdam: KNAW.

medewerkers. Bij de verslaglegging is het van belang volledigheid na te streven. Dat wil zeggen dat relevante resultaten worden beschreven en dat wordt verantwoord welke resultaten zijn weggelaten.

Onderzoekleider

Onderzoek vindt plaats in collegiale wedijver. Die wedijver kan leiden tot druk op individuele onderzoekers. Terwijl enige prestatiedruk een gunstige invloed kan hebben op het verloop en de resultaten van werkzaamheden, kan te grote druk er toe leiden dat concurrentie belangrijker wordt dan samenwerking. Onderzoekleiders dienen te bevorderen dat van de wetenschappelijke competitie een positieve stimulans op het onderzoek uitgaat.

College van Bestuur en Decaan/Bestuur en directie

De leiding van organisaties waar onderzoek plaatsvindt is verantwoordelijk voor de vorming van jonge onderzoekers waarbij normen voor professioneel gedrag aan de orde worden gesteld en voor het bevorderen van discussies over dilemma's en verleidingen in de wetenschappelijke praktijk.

De Colleges van Bestuur en de besturen van KNAW en NWO zien er op toe dat serieuze vermoedens over het vóórkomen van schendingen van wetenschappelijke integriteit binnen de universiteiten, resp. onderzoeksinstituten aan de orde kunnen worden gesteld. Zij stellen elk bij hun instelling, resp. organisatie één of meer vertrouwenspersonen aan, aan wie men deze vermoedens van wangedrag kenbaar kan maken. De besturen zijn er tevens voor verantwoordelijk dat voor de eigen instelling resp. organisatie een procedure is ingericht waarin de omgang met dergelijke klachten is geregeld. Bescherming van rechten en de goede naam van zowel klager als beklagde dient te zijn gewaarborgd. Decanen van faculteiten en directeuren van onderzoeksinstituten en onderzoekscholen dienen toe te zien op een adequate uitvoering van vastgestelde procedures en regelingen. De vertrouwenspersoon rapporteert aan het College van Bestuur, resp. de besturen van KNAW of NWO over zijn/haar bevindingen in aangemelde zaken van (vermoede) inbreuken op de wetenschappelijke integriteit. Naar aanleiding daarvan stellen deze besturen vast of dergelijke inbreuken al dan niet hebben plaatsgevonden dan wel of nader onderzoek daarnaar noodzakelijk is. Zij zijn ook verantwoordelijk voor het toepassen van sancties jegens degene die zich aantoonbaar aan wetenschappelijk wangedrag heeft schuldig gemaakt.

KNAW/NWO/VSNU

De KNAW, in overeenstemming met NWO en de VSNU, neemt op zich een Landelijk Orgaan voor Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) in te richten. Aan het LOWI kunnen klager of beklagde een oordeel vragen over de wijze waarop in de instelling een klacht over wetenschappelijke integriteit is afgehandeld en over de inhoud van de betreffende uitspraak van de instelling. De drie organisaties dragen er zorg voor dat het LOWI snel en adequaat kan omgaan met de zaken die onder zijn aandacht worden gebracht. De uitspraken van het LOWI hebben de status van een advies. Het LOWI geeft zijn advies aan het bestuur van de instelling waaruit het gemelde geval afkomstig is, met afschrift aan alle betrokkenen. Het bestuur van de instelling waar de klacht in eerste instantie is

ingediend, blijft als enige verantwoordelijk voor de wijze waarop deze wordt afgehandeld. De besturen van instellingen en onderzoekorganisaties hebben en houden hun verantwoordelijkheid als werkgever.

6

Signaleren van gevallen van vermoede inbreuken op de wetenschappelijke integriteit

Wanneer het vermoeden rijst dat principes van professioneel wetenschappelijk handelen worden of zijn geschonden, dient de volgende weg te worden bewandeld om dit onder de aandacht te brengen.

Universiteiten, KNAW en NWO hebben de verantwoordelijkheid een of meer vertrouwenspersonen aan te stellen aan wie gevallen van vermoed ongeoorloofd wetenschappelijk handelen in de eigen organisatie kunnen worden voorgelegd. Ook dienen zij er zorg voor te dragen dat genoegzaam bekend is op welke wijze vermoedens van wetenschappelijk wangedrag onder de aandacht van een vertrouwenspersoon kunnen worden gebracht.

De instelling dient te zorgen voor een procedure waarbij hoor en wederhoor plaatsvindt van klager en beklaagde. Anonieme klachten kunnen niet in behandeling worden genomen; de bescherming van ‘klokkenluiders’ moet adequaat worden geregeld. De te volgen procedure dient daarom met voldoende snelheid te worden doorlopen en vertrouwelijkheid dient te worden gewaarborgd teneinde schade aan reputaties als gevolg van geruchten te minimaliseren. Inhoudelijke meningsverschillen dienen onderwerp van discussie te zijn in de gangbare media voor wetenschappelijk onderzoek. Dergelijke meningsverschillen kunnen geen grond vormen voor het in behandeling nemen van een klacht over ongeoorloofd wetenschappelijk gedrag. De instelling of onderzoekorganisatie dient te bepalen of een vertrouwenspersoon wordt aangewezen voor de gehele instelling of organisatie, dan wel dat voor afzonderlijke onderdelen van de instelling of organisatie elk een vertrouwenspersoon wordt aangewezen.

De door het bestuur van de universiteit, resp. van de KNAW of NWO benoemde vertrouwenspersoon of -personen doet, resp. doen, een heldere en eenduidige uitspraak over het vermoede geval van integriteitsschending in de vorm van een advies aan het bestuur. De functie van vertrouwenspersoon is onverenigbaar met die van lid van het (College van) Bestuur, faculteitsdecaan, directeur van een onderzoekschool of onderwijs- of onderzoekinstituut. Het advies kan een oordeel over de klacht bevatten. Het advies kan ook zijn het instellen van een commissie ad hoc die als opdracht krijgt een nader onderzoek in te stellen naar de aanhangig gemaakte kwestie. De vertrouwenspersoon wijst de belanghebbenden op de mogelijkheid om, nadat het bestuur op grond van het advies van de vertrouwenspersoon of een commissie ad hoc tot een uitspraak is gekomen, een oordeel te vragen van het LOWI.

KNAW, NWO en VSNU hebben vastgesteld dat het wenselijk is een Landelijk Orgaan voor Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) in te stellen. Op basis van zelf-binding van de instellingen en onderzoekorganisaties kan het LOWI een rol vervullen bij geschillen die de wetenschappelijke integriteit van onderzoekers en onderzoekorganisaties aangaan. Universiteiten en onderzoekorganisaties hebben de verantwoordelijkheid en bevoegdheid zelfstandig klachten over schendingen van wetenschappelijke integriteit te behandelen. Ter bevordering van de aandacht voor de wetenschappelijke integriteit en van de gelijkwaardige behandeling van klachten is het evenwel van belang zaken aan een landelijk orgaan te kunnen voorleggen. Het LOWI kan voorts een intermediaire rol vervullen indien meer dan één instelling of onderzoekorganisatie bij een klacht is betrokken. Bovendien kan van het instellen van het LOWI een preventieve werking uitgaan. Tevens houdt de oprichting van het LOWI een maatschappelijk signaal in dat instellingen en onderzoekorganisaties in staat en bereid zijn al dan niet terecht aangemelde gevallen van integriteitsschending in openheid te behandelen.

Het LOWI bestaat uit een kerncommissie van drie personen die door het bestuur van de KNAW worden benoemd, in overeenstemming met het algemeen bestuur van NWO en het presidium van de VSNU. Eveneens worden op deze wijze drie plaatsvervangende leden benoemd; zij moeten een lid vervangen wanneer een geval van wetenschappelijk wangedrag aanhangig is gemaakt in een instelling waarin een lid van het LOWI werkzaam is. Het LOWI wordt met twee leden uitgebreid, indien de kerncommissie besluit een aan haar voorgelegde zaak aan een inhoudelijk onderzoek te onderwerpen. Het LOWI treedt volledig zelfstandig op. Taken, bevoegdheden en samenstelling van het LOWI worden geregeld in een door de KNAW, in overeenstemming met NWO en de VSNU vast te stellen reglement.

Het LOWI geeft het College van Bestuur van de universiteit, resp. het bestuur van KNAW of NWO, advies inzake klachten over schendingen van wetenschappelijke integriteit. Het LOWI neemt klachten in behandeling nadat die zijn afgehandeld in de instelling waar deze vermoede schending heeft plaatsgevonden. Het neemt alleen zaken in behandeling die worden aangemeld door een belanghebbende: klager of beklagde, dan wel het bestuur van de instelling of onderzoekorganisatie. Tevens kan het bestuur van een instelling of onderzoekorganisatie advies bij het LOWI inwinnen over een binnen de instelling of organisatie aanhangige zaak, voordat genoemd bestuur daarover zelf een uitspraak doet.

Zoals eerder uiteengezet, behoort het tot de verantwoordelijkheid en de competentie van de universiteiten, resp. de KNAW en NWO, om zelf voor een adequate interne procedure te zorgen voor de behandeling van klachten over schendingen van de wetenschappelijke integriteit. Het LOWI toetst in eerste instantie op formele gronden of een melding op correcte wijze is afgehandeld. Daarbij overtuigt het zich ervan dat bij de behandeling door de instelling waar

een melding van vermoed wangedrag is gedaan de vertrouwelijkheid in voldoende mate was gewaarborgd en de mogelijkheid is geboden voor hoor en wederhoor van beklaagde en klager. Voorts dient de behandeling van klachten zowel zorgvuldig als voortvarend te zijn geschied. Snelheid en zorgvuldigheid zijn beide noodzakelijk om beschadiging van reputaties als gevolg van geruchtvorming te voorkomen. Vervolgens dient het LOWI zich er van te vergewissen dat de melding van een inbreuk op de wetenschappelijke integriteit daadwerkelijk volgens de door de instelling vastgestelde procedure is afgehandeld. Indien het LOWI tot de conclusie komt dat de behandeling ontoereikend of onzorgvuldig is geweest, zal het de instelling adviseren tot hernieuwde behandeling.

Mocht het LOWI tot het oordeel komen dat een zaak in formele zin correct is afgehandeld, dan kunnen er niettemin gronden zijn (waaronder een beargumenteerd bezwaar van één der betrokken partijen) om de beslissing van de instelling inhoudelijk aan een hernieuwd onderzoek te onderwerpen. Het LOWI zal daartoe – zoals hiervoor vermeld – worden uitgebreid met twee deskundigen op het desbetreffende wetenschapsgebied. Het LOWI heeft de bevoegdheid personen en instanties te horen en heeft toegang tot alle relevante informatie. Het LOWI richt zijn uitspraak aan het College van Bestuur van de instelling, resp. het bestuur van KNAW of NWO, met afschrift aan alle betrokkenen. De uitspraak van het LOWI heeft de status van een advies.

7.1

Regelingen

De werkwijze van het LOWI kan op hoofdlijnen als volgt worden beschreven.

- i. De Universiteiten, KNAW en NWO (hierna: ‘de Instellingen’) stellen één of meer vertrouwenspersonen (hierna: de ‘Vertrouwensinstantie’) aan waaraan vermoede inbreuken op de wetenschappelijke integriteit kunnen worden voorgelegd. Het is aan de Instelling één Vertrouwensinstantie aan te wijzen voor de gehele Instelling dan wel voor afzonderlijke delen. De Instelling draagt er zorg voor dat genoegzaam bekend is op welke wijze vermoedens van deze inbreuken onder de aandacht van de Vertrouwensinstantie kunnen worden gebracht.
- ii. Wanneer iemand binnen of buiten de Instelling van oordeel is dat de wetenschappelijke integriteit wordt, dan wel is geschonden, kan hij of zij (hierna: ‘de klager’) dit onder de aandacht brengen van de Vertrouwensinstantie van de Instelling waar het vermoede wangedrag heeft plaatsgevonden, c.q. van die van de Instelling waarbij de van wetenschappelijk wangedrag beschuldigde (hierna: ‘de beklaagde’) is aangesteld.
- iii. De Vertrouwensinstantie oordeelt of de klacht ontvankelijk is. Indien dit naar haar oordeel het geval is, meldt zij dit aan het Bestuur van de Instelling (hierna: ‘het Bestuur’). Het Bestuur stelt zich garant voor een deugdelijke procedure ter afwikkeling van de klacht. De procedure dient in het bijzonder een voldoende mate van snelheid en vertrouwelijkheid te waarborgen, teneinde

mogelijke schade aan reputaties als gevolg van geruchten tot een minimum te beperken.

iv. De Vertrouwensinstantie doet aan het Bestuur verslag van haar overwegingen ter zake van de aan haar voorgelegde klacht. Zij spreekt zich daarin uit over de gegrondheid van de klacht en geeft advies hoe ter zake te handelen. Ook kan zij het Bestuur in overweging geven een commissie ad hoc opdracht te geven een nader onderzoek in te stellen ten behoeve van de Vertrouwensinstantie. Deze brengt, na kennisname van de bevindingen van de commissie ad hoc, alsnog haar advies uit aan het Bestuur. Dit doet vervolgens binnen een redelijke termijn uitspraak en stelt klager en beklagde hiervan onverwijld op de hoogte.

v. Indien klager dan wel beklagde zich niet met de uitspraak van het Bestuur kan verenigen, staat hem/haar de mogelijkheid open het oordeel te vragen van het Landelijk Orgaan voor Wetenschappelijke Integriteit (LOWI). Het LOWI is, na overleg met NWO en de VSNU, bij de KNAW gevestigd. Het bestuur van de instelling of onderzoekorganisatie kan, alvorens het tot de in iv bedoelde uitspraak komt, advies vragen aan het LOWI.

vi. Het LOWI toetst of een klacht op correcte wijze is afgehandeld. Indien het van oordeel is dat de gevolgde procedure deze formele toets niet kan doorstaan, doet het dit met redenen omkleed aan het Bestuur weten en adviseert het de betrokken Instelling tot een hernieuwde behandeling.

vii. Indien het LOWI van oordeel is dat de zaak weliswaar in formele zin correct is afgehandeld, maar dat er niettemin materiële gronden zijn om deze aan een hernieuwde beschouwing te onderwerpen, stelt het zelf een onderzoek in. Het LOWI wordt dan, op voordracht van de kerncommissie uitgebreid met twee door de KNAW te benoemen leden die inhoudelijk deskundig zijn op het wetenschapsgebied waarop de te onderzoeken zaak zich afspeelt. Het LOWI bepaalt haar eigen werkwijze.

viii. Het LOWI brengt een met redenen omkleed advies uit aan het Bestuur, met afschrift aan alle betrokkenen. Het Bestuur brengt onverwijld zijn beslissing ter kennis van betrokkenen.

ix. Het is niet mogelijk het LOWI, nadat het over een zaak advies heeft uitgebracht, nogmaals over dezelfde zaak een oordeel te vragen.

x. Het vaststellen van sancties en de uitvoering daarvan zijn geheel en al een zaak van de Instellingen. Tegen de vaststelling dan wel de uitvoering van de sancties is geen beroep bij het LOWI mogelijk.

7.2

Toelichting

Algemeen

De universiteiten, KNAW en NWO ('de Instellingen') zijn in beginsel verantwoordelijk en bevoegd klachten over schending van de wetenschappelijke integriteit te behandelen. Niettemin achten de Instellingen het wenselijk

voorzieningen te treffen voor het geval een belanghebbende ('klager' of 'beklaagde') van oordeel is door de Instelling onvoldoende recht te zijn gedaan.

In iedere fase van de procedure ligt de beslissingsbevoegdheid ter zake uitsluitend bij de Instelling. Alle andere in het voorstel vermelde gremia kunnen slechts adviezen uitbrengen. Uiteraard staat het betrokkenen (inclusief de Instelling) vrij zich in individuele gevallen tevoren aan het te geven advies te binden.

Aangezien deze Regeling geen wettelijke basis heeft, laat zij het recht van betrokkenen onverlet zich in elk stadium van de procedure tot de burgerlijke rechter te wenden. In dit verband moet de Regeling dan ook worden gezien als een middel om een voor het aanzien van de Instellingen (en van de wetenschappelijke wereld in het algemeen, evenals voor persoonlijke reputaties) schadelijke publiciteit ten gevolge van openbare rechtszaken zoveel als mogelijk is te vermijden.

Afzonderlijke bepalingen

ad i. De mogelijkheid de functie van vertrouwenspersoon aan een in dienst van de Instelling zijnd lid van de wetenschappelijk staf toe te wijzen, wordt hier opengelaten. Aangezien de vertrouwenspersoon adviseert aan het bevoegd gezag is een personele unie van vertrouwenspersoon en lid van het bestuur van de Instelling, decaan of directeur van een onderzoekschool, onderzoek- of onderwijsinstituut niet mogelijk.

ad ii. De c.q.-bepaling doelt op situaties in werkverbanden waaraan door meer dan een Instelling wordt geparticipeerd.

ad iii. Met de term 'deugdelijke procedure' wordt bedoeld dat sprake is van mogelijkheid van hoor en wederhoor, vertrouwelijkheid en rechtsbescherming van klager en beklagde.

ad v. Zulks onverlet hun recht zich tot de burgerlijke rechter te wenden.

ad vi en vii. Het is van belang formele en materiële (lees: inhoudelijke) toetsing van elkaar te onderscheiden. In de mate waarin de Instelling een goed gebruik heeft gemaakt van de *sub iv* vermelde mogelijkheden, zal de *sub vii* vermelde situatie zich minder voordoen.

ad ix. De toepassing van sancties is uitsluitend een zaak van de Instelling. Het beoordelen van eventuele klachten van betrokkenen over zich in dit opzicht voordoende 'ongelijke behandeling' in de onderscheiden Instellingen valt buiten de competentie van het LOWI.

8

Sancties

Wanneer wangedrag is vastgesteld, kunnen verschillende sancties worden toegepast. Het toepassen van sancties is onderworpen aan het ambtenaren- en arbeidsrecht dat van toepassing is op de werkgever-werknemer-relatie tussen instellingen en onderzoekorganisaties enerzijds en hun medewerkers an-

derzijds. Op te leggen sancties moeten derhalve passen binnen dat recht. Deze notitie geeft de opvattingen weer van een groot deel van de academische gemeenschap over de wijze waarop met inbreuken op de wetenschappelijke integriteit moet worden omgegaan. Deze opvattingen hebben echter geen kracht van wet.

Het treffen van maatregelen is een verantwoordelijkheid van het bestuur van de instelling waar een inbreuk op de wetenschappelijke integriteit heeft plaatsgevonden. Ook na inschakeling van het LOWI blijft de verantwoordelijkheid voor het opleggen van sancties berusten bij het bestuur van een universiteit of koepelorganisatie; een nader beroep terzake bij het LOWI is dan ook niet mogelijk. De mogelijkheden om sancties toe te passen worden begrensd door het vigerende arbeidsrecht.

9

Literatuur

Onderstaande lijst bevat verwijzingen naar publicaties over beroepscodes en gedragsregels in het wetenschappelijk onderzoek en over het signaleren en voorkomen van schendingen van wetenschappelijke integriteit.

Danish Medical Research Council (1992), *Scientific dishonesty & good scientific practice*. Copenhagen: Danish Medical Research Council.

Drenth, P.J.D. (1999), Scientists at fault: causes and consequences of misconduct in science, in: P.J.D. Drenth, J.E. Fenstad & J.D. Schiereck, *European science and scientists between freedom and responsibility*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community, 41-52.

Faculteit der Sociale Wetenschappen, Universiteit Leiden (1998), *Protocol: ethiek voor wetenschappelijk onderzoek en richtlijnen voor het handelen bij (vermeend) wetenschappelijk wangedrag*. Leiden: Faculteit der Sociale Wetenschappen, Universiteit Leiden.

Heilbron J., I. Geesink & M. van Bottenburg (red.) (2000), *Wetenschappelijk onderzoek: dilemma's en verleidingen*. Amsterdam: KNAW.

Hogenhuis, C.T. (1993), *Beroepscodes en morele verantwoordelijkheid in technische en natuurwetenschappelijke beroepen: een inventariserend onderzoek*. Den Haag: Ministerie ocnw.

Hull, D. L. (1998), Scientists behaving badly. In: *New York Review of Books*, December 3, Vol. 45 (1998).

KNAW, VSNU, NWO (1995), *Notitie inzake Wetenschappelijk Wangedrag*. Amsterdam: KNAW.

Köbben, A.J.F. & H. Tromp (1999), *De onwelkome boodschap, of hoe de vrijheid van wetenschap bedreigd wordt*. Amsterdam: Jan Mets.

Kohn, A. (1986), *False prophets: fraud and error in science and medicine*. New York: Basil Blackwell.

Kolfschooten, F. van (2e druk, 1993), *Valse vooruitgang: bedrog in de Nederlandse wetenschap*. Amsterdam: L.J. Veen.

Lafollette, M.C. (1992), *Stealing into print: fraud, plagiarism, and misconduct in scientific publishing*. Berkeley: University of California Press.

National Academy of Sciences (1989), *On being a scientist: responsible conduct in research*. Washington: National Academy of Sciences.

Office of Research Integrity (rev. ed.1997), *Model policy and procedures for responding to allegations of scientific misconduct*. Rockville, Maryland: ORI.

Rörsch, A. (1999), De onwelkome boodschap en het rechtsgevoel, In: *Amsterdamse Boekengids*, 18, 28-31.

Tijdelijke adviescommissie algemene instellingsgebonden commissies voor onderzoek en onderwijs (1996), *Verantwoord handelen: de wenselijkheid van algemene instellingsgebonden ethische commissies*. Den Haag: SDU/DOP.

Verhulp, E. (1999), De vrijheid van wetenschap en de klokkenluider, In: *Amsterdamse Boekengids*, 18, 22-27.